

Häckande fåglar i Flommens naturreservat 1990 - 92

Breeding birds in the Flommen Nature Reserve 1990-92

Göran Walinder & Lennart Karlsson

Meddelande nr 164 från Falsterbo fågelstation

Den västligaste delen av Falsterbonäset, Flommen, inventerades under 1990-92 främst med avseende på häckande våtmarksfåglar (änder, vadare, måsfåglar). Inventeringarna var en uppföljning av motsvarande undersökning 1984-86 (Walinder & Karlsson 1987). Resultaten visade en nedgång i såväl antalet häckande par som arter. Biotopförändringar och predation antas vara några av de viktigaste orsakerna till nedgången.

Sedan 1981 är området väster om Falsterbos och Skanörs stadskärnor (Flommen) avsatt som naturreservat. Reservatets gränser och namn på olika delområden framgår av kartan i Fig. 1. Den totala ytan är 865 hektar varav 560 hektar utgörs av grunda havsområden. Området ingår i våtmarkskonventionens

(Convention on Wetlands) lista över särskilt skyddsvärda svenska våtmarker (SNV 1989).

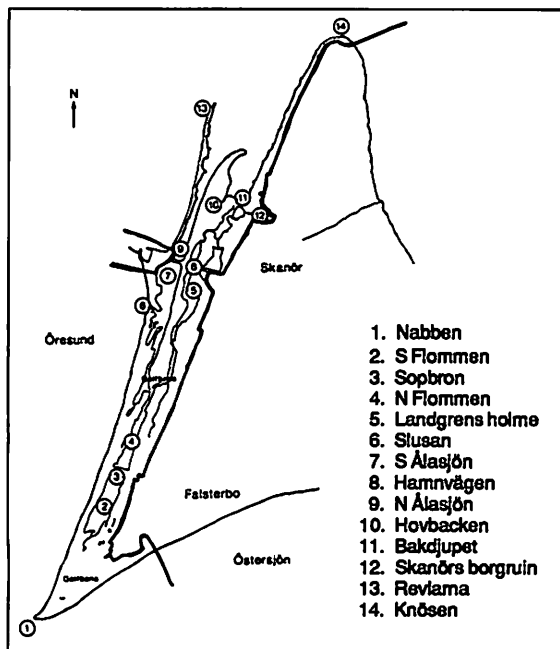
Ett av ändamålen med reservatet är att bibehålla det öppna strandområdet med revlar och laguner. Detta skall åstadkommas bl.a. genom bete, begränsad gödsling och förbättrad vattenströmning genom rensning av hindrande vegetation.

På uppdrag av Länsstyrelsens Miljövårdsenhet genomfördes inventering av häckfågelfaunan i reservatet under 1990-92. Inventeringen låg helt utanför de årliga inventeringar av fågelskyddsområden och hotade kustfåglar som sedan 1988 utförs på uppdrag av Vellinge kommun (Jönsson 1992).

Arbetet var en direkt uppföljning till motsvarande undersökning 1984-86 (Walinder & Karlsson 1987). Beskrivningar av områdets fågelliv finns tidigare bl.a. hos Högstedt & Roos (1971), Rudebeck m.fl. (1971) och Roos (1974) samt under senare år hos bl.a. hos Jönsson (1992, 1993).

Figur 1. Karta över Flommens naturreservat. Den kraftigare linjen markerar reservatets gränser.

Map of the Flommen Nature Reserve. The thick line shows the boundaries.



Inventeringsmetodik

Inventeringarna genomfördes på samma sätt som under 1984-86. Målsättningen var att i första hand undersöka de häckande bestånden av änder, vadare och måsfåglar. Inventeringsperioden sträckte sig från mitten av april till mitten av juni. Fyra genomgångar av hela reservatet gjordes. Enligt givna direktiv ägnades mest tid åt de delar som visade sig mest fågelrika (Södra Flommen, Slusan, Landgrens Holme, Bakdjupet och Skanörs Revlar). Dessa områden besöktes ytterligare fyra till sex gånger.

Resultaten baseras i första hand på antalet funna bon. De flesta aktuella arterna har tämligen lättfunna bon och således bör de angivna resultaten ligga mycket nära det verkliga antalet. För vattenrall, sånglärka, ängsbiplärka och sävsparv har antalet baserats på hur många revirhävande hanar som observerats. Allt fältarbete utfördes liksom under 1984-86 av GW.

Kontroll av häckningsresultaten ingick inte i direktiven för undersökningen. Inventeringsperiodens längd har dock medfört, att åtminstone en överblick av häckningsresultaten erhållits.

De senaste åren har en lång sandrevel bildats väster om Nabben och Falsterbo fyr. Reveln är egentligen en förlängning av Måklappen och har inte inventerats i detta sammanhang.



Resultat

En sammanfattande översikt av de tre årens inventeringsresultat ges i Tabell 1. Endast fem arter (exkl. tättingar) förekom med mer än 10 par i medeltal (ingen över 20). De häckande fåglarna är också starkt koncentrerade till områden där deras speciella biotopkrav är tillgodosedda (Tabell 2). Svanar, änder och sothöns föredrar således de södra delarna av Flommen där det finns tillräckligt mycket vegetation för att dölja bona (område A i Tabell 2). Rödbena och tofsvipa trivs bäst på de betade markerna kring Hamnvägen (område B i Tabell 2), medan strandpipare och tärnor håller till på sandstränderna (ytterst på Skanörs Revlar, område C i Tabell 2). Mest utspridd i reservatet är strandskatan, som även häckar på golfbanorna sedan många år.

Variationerna i antalet par under treårsperioden har varit betydande för några arter. Sålunda häckade t.ex. 25 par skärfläckor på Skanörs Revlar under ett av åren (1991) (jfr. Tabell 2). Häckningen började inte förrän sent i maj och troligen kom fåglarna från lokaler där de misslyckats med tidigare häckningsförsök (Olsen 1991). Antalet häckande rödbenor närmast halverades i och med att arten inte längre häckade nedanför borggruinen i Skanör. Småtärnans variation sammanhänger delvis med att häckningar ägt rum på den nybildade "Måklappsreveln" alldeles väster om Nabben. Där häckade 6-8 par alla tre åren.

Häckningsresultaten var i allmänhet dåliga, även om vi saknar mera exakta uppgifter. För flertalet arter plundrades bona redan på äggstadiet. Exempel på lyckade häckningar finns emellertid också: Den tillfälliga skärfläckehäckningen 1991 på Skanörs Revlar resulterade i ca 70 flygga ungar. Här kan SkOF ta åt sig en del av äran, genom den utökade bevakning som genomförs under häckningstiden och som håller överträdelserna mot beträdnadsförbudet på en låg nivå. 1992 verkar ha gett

Rödbenan ären av de arter som minskat kraftigt sedan förra inventeringen. Foto: Jens B Bruun.

Tabell 1. Antal häckande par inom Flommens naturreservat enligt inventeringarna 1990-92. För tättingarna anges antalet revirhävande hanar.

Number of breeding pairs in the Flommen Nature Reserve 1990-92. In passerines the number of territories with singing males is given.

| | 1990 | 1991 | 1992 |
|--|------|------|------|
| Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i> | 0 | 1 | 1 |
| Knölsvan <i>Cygnus olor</i> | 7 | 8 | 9 |
| Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i> | 14 | 11 | 14 |
| Ejder <i>Somateria mollissima</i> | 3 | 0 | 2 |
| Tomfalk <i>Falco tinnunculus</i> | 1 | 1 | 1 |
| Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i> | 6-8 | 7-10 | 7-9 |
| Rörhöna <i>Gallinula chloropus</i> | 2 | 1 | 1 |
| Sothöna <i>Fulca atra</i> | 10 | 9 | 8 |
| Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i> | 14 | 21 | 16 |
| Skärfläcka <i>Recurvirostra avosetta</i> | 4 | 28 | 7 |
| St. strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i> | 3 | 3 | 5 |
| Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i> | 12 | 9 | 12 |
| Rödbena <i>Tringa totanus</i> | 20 | 13 | 10 |
| Fiskmås <i>Larus canus</i> | 0 | 1 | 1 |
| Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i> | 3 | 3 | 6 |
| Småtärna <i>Sterna albifrons</i> | 0 | 5 | 15 |
| Sånglärka <i>Alauda arvensis</i> | 52 | 43 | 42 |
| Ångspiplärka <i>Anthus pratensis</i> | 39 | 38 | 34 |
| Sävsparv <i>Emberiza schoenicus</i> | 23 | 17 | 14 |

Tabell 2. Några valda arters förekomst i områden med olika biotoper inom reservatet. Siffrorna anger procent av det totala antalet häckningar (n) av respektive art under 1990-92. A: Nabben - Slusan: Vass- och sävområden. Golfbanor med enstaka buskage. B: Slusan - Landgrens holme - Bakdjupet: Betade områden. Enstakavass- eller sävbestånd. C: Yttre delen av Skanörs Revlar: Sandrevlar.

Occurrence of some selected species in different habitats as a percentage of the total number of breeding attempts (n) in each species 1990-92. A: Nabben - Slusan: Reed beds and golf courses with single scattered shrubs. B: Slusan - Landgrens holme - Bakdjupet: Mainly grazed meadows with a few small clumps of reeds. C: Skanörs Revlar: Sand flats.

| | n | A | B | C |
|--|----|----|----|-----|
| Knölsvan <i>Cygnus olor</i> | 24 | 54 | 46 | - |
| Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i> | 39 | 87 | 13 | - |
| Sothöna <i>Fulca atra</i> | 27 | 63 | 37 | - |
| Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i> | 51 | 61 | 23 | 16 |
| Skärfläcka <i>Recurvirostra avosetta</i> | 39 | - | 31 | 69 |
| St. strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i> | 11 | - | - | 100 |
| Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i> | 33 | 3 | 97 | - |
| Rödbena <i>Tringa totanus</i> | 43 | 12 | 81 | 7 |
| Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i> | 12 | - | - | 100 |
| Småtärna <i>Sterna albifrons</i> | 20 | - | - | 100 |

Tabell 3. Jämförelse av resultaten från inventeringsperioderna 1984-86 och 1990-92 för några valda arter. Siffrorna anger medeltalen för respektive period.

Number of breeding pairs in 1984-86 and 1990-92, selected species. Figures indicate three-year-means.

| | 1984 - 86 | 1990 - 92 |
|--|-----------|-----------|
| Knölsvan <i>Cygnus olor</i> | 10 | 8 |
| Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i> | 22 | 13 |
| Ejder <i>Somateria mollissima</i> | 3 | 1 |
| Vattenrall <i>Rallus aquaticus</i> | 7 - 10 | 7 - 9 |
| Rörhöna <i>Gallinula chloropus</i> | 3 | 1 |
| Sothöna <i>Fulica atra</i> | 17 | 9 |
| Strandskata <i>Haematopus ostralegus</i> | 28 | 17 |
| Skärfläcka <i>Recurvirostra avosetta</i> | 31 | 13 |
| St. strandpipare <i>Charadrius hiaticula</i> | 4 | 4 |
| Tofsvipa <i>Vanellus vanellus</i> | 18 | 11 |
| Rödbena <i>Tringa totanus</i> | 24 | 14 |
| Silvertärna <i>Sterna paradisaea</i> | 18 | 4 |
| Småtärna <i>Sterna albifrons</i> | 11 | 7 |
| Sånglärka <i>Alauda arvensis</i> | 73 | 46 |
| Ångspiplärka <i>Anthus pratensis</i> | 54 | 37 |
| Sävsparv <i>Emberiza schoeniclus</i> | 50 | 18 |

de bästa häckningsresultaten i stort. Särskilt bra lyckades gräsand, sothöna, större strandpipare och småtärna.

Vid jämförelse med förra inventeringsperioden (1984-86) noteras en tydlig tillbakagång hos flertalet arter (Tabell 3) och i alla biotoper. Sex arter har försvunnit som häckande inom reservatet: Gravand, kricka, årtas, skedand, enkelbeckasin och skrattnås. Dessa häckade under minst två av åren 1984-86, och, fränsett skrattnåsen, redan då i enstaka par. Skrattnåsen minskade kraftigt från ca 500 par 1984 till 30 par 1987 och har sedan dess inte häckat. Två arter, smådopping och tornfalk, noterades inte under förra perioden. Doppingarna häckade vid Sopbron både 1991 och 92, båda gångerna sent på säsongen (augusti). Tornfalkarna är det par som sedan 1990 etablerat sig på fyren.

Diskussion

De två inventeringsperioderna visar en drastisk förändring av häckfågelfaunan i Flommen. Det är naturligtvis oroande att konstatera att i princip alla förändringar är negativa.

Sedan förra inventeringsperioden har en del biotopvårdande åtgärder ägt rum i enlighet med skötselplanen. Kraftigare bete förekommer numera i norra delen av reservatet vilket borde gynna arter som t.ex. tofsvipa och rödbena. Dessutom har vasslätter utförts i områdena kring Landgrens holme och norr om Sopbron. För arter som häckar i eller i anslutning till vass eller högre växtlighet (t.ex. änder, sothöns och sävsparv) har dessa åtgärder haft en negativ effekt (mindre yta att häcka på). Tyvärr har inte den öppna terrängens fåglar gynnats i motsvarande grad. En förklaring till detta är den omfattande bopredation av räv, mink och kråka, som medför att ungdproduktionen blir otillräcklig för att balansera den årliga dödligheten bland de vuxna fåglarna. Ständigt misslyckade häckningsförsök kan också förmå fåglarna att uppsöka andra häckningsplatser. Sannolikt utgör predatorerna ett allvarligt hot mot Flommens häckfåglar, och särskilt då mot dem som häckar i öppen terräng. Inte minst kråkorna har utmärkta "läktarplatser" över de attraktiva områdena. Således iaktogs vid ett tillfälle 27(!) kråkor i

den lilla dungen norr om borgruinen i Skanör och det är föga förvånande att rödbenorna som häckade i närheten flyttade till annan plats. Även träddungen på Landgrens Holme är en omtyckt utsiktspunkt för kråkorna. Möjligen kan de relativt goda häckningsresultaten för gräsand och sothöna under 1992 tolkas som en effekt av skyddsjakten på mink. Gräsandens och sothönans bon ligger ju gömda för kråkorna, medan däremot minken inte drar sig för att plaska ut i vass- och sävområdena.

För att skapa en gynnsam häckningsmiljö krävs alltså förutom biotopvård även åtgärder som begränsar eller missgynnar predatorer. En sådan åtgärd är att avlägsna kråkornas utsiktspunkter.

Skrattmåsens försvinnande innebar negativa effekter för en del arter som gärna häckar i skydd av skrattnåskolonier. Det är väl knappast troligt att arter som kricka, årtä och skedand återkommer som häckfåglar utan att skrattnåsen först etablerar sig. Även minskningen av gräsand och sothöna kan sättas i samband med skrattnåsens försvinnande. Skrattnåsen försvann från Flommen innan

slåttern av vass påbörjades och har alltså inget samband med denna.

Det s.k. rörliga friluftslivet påverkar naturligtvis också fåglarnas levnadsbetingelser. Sandstränderna utnyttjas intensivt av badande och flanörer. Arter som häckar i denna biotop, t.ex. större strandpipare, silvertärna och småtärna, är hårt trängda och finns nu bara inom fågelskyddsområdet på yttre delen av Skanörs Revlar, där beträdnadsförbud råder under häckningstiden. En stor del av reservatet utgörs av golfbanor, där få fåglar häckar. Inom hela reservatet råder förbud att ha hund lös under tiden 15 mars - 31 oktober. Trots det ser man mer eller mindre dagligen hur hänsynslösa hundägare låter sina djur löpa vind för våg.

I rapporten för 1984-86 uttryckte vi önskemål om ökad tillsyn och bevakning av naturreservaten på Falsterbonäset. Det är glädjande att detta önskemål i hög grad har uppfyllts genom det övervakningsprogram för de känsligaste fågelområdena och kustfågelarterna inom Vellinge kommun som påbörjades 1988 och som årligen finansieras av kommunen. Formellt ingår visserligen bara en liten del av Flommenreservatet, nämligen yttre delen av Skanörs Revlar, i detta övervakningsprogram.

*

Inventeringen av Flommen har finansierats av Länsstyrelsens Miljövårdsenhet, Malmö.

Referenser

- Jönsson, P.E. 1992. Häckfågelfaunan i fem fågelskyddsområden i sydvästra Skåne 1988-1992. - *Anser* 31: 251-262.
- Jönsson, P.E. 1993. Falsterbonäsets häckfåglar. I: Karlsson, L. (red.). Falsterbo - ur fågelperspektiv. - *Anser Suppl.* 32: 59-72.



Kråkan har en starkt negativ effekt på häckfågelbeståndet inom reservatet.
Foto: Tero Niemi.

- Högstedt, G. & Roos, G. 1971. Skanörs Revlar – en häckfågellokal i omedelbart behov av skydd. *Medd. fr. SkOF* 10: 3-10.
- Olsen, K.M. 1991. Övervakning och inventering av känsliga fågelområden och hotade kustfåglar i Vellinge kommun. Verksamhetsrapport för 1991. SkOF. 18 sid. *Stencil*.
- Roos, G. 1974. Fågelmarker i sydväst: Falsterbonäset och Foteviken. – *Skånes Natur Årskrift* 61: 101-127.
- Rudebeck, G., Kristersson, M. & Persson, B. 1971. Falsterbo. Guide utgiven av Svenska Naturskyddsföreningen. Stockholm.
- SNV. 1989. Svenska våtmarker av internationell betydelse. Våtmarkskonventionen och CW-listan. Naturvårdsverket, 154 sid. Stockholm.
- Walinder, G. & Karlsson, L. 1987. Häckande fåglar i Flommens Naturreservat 1984-86. – *Anser* 26: 179-188.

Summary

The Flommen Nature Reserve, formed in 1981, is the area west of Falsterbo and Skanör (Fig. 1). It consists of shallow pools with reed beds, open meadows and sandy beaches. In 1990-92, the breeding birds were censused, with certain stress laid on ducks, waders and terns. This census was a follow-up to a previous one in 1984-86.

The results are shown in Table 1 (total annual numbers), Table 2 (percentages in different habitats) and Table 3 (comparison with the previous census in 1984-86). Most species show decreasing numbers. In some of them, like Mallard, Coot and Reed Bunting, it could be expected, since the area of suitable habitat, reed beds, was reduced. The reduction of reeds was made in order to restore the open meadow land with grazing cattle. However, species which prefer this habitat, like Lapwing and Redshank, did not increase as expected. This was probably due to heavy predation from Red Fox, Mink and Hooded Crow.

Another factor affecting the breeding bird-fauna was the absence of Black-headed Gull colonies, which offered protection for other species like Garganey and Shoveler. Black-headed Gull bred until 1987 but never since.

Also the crowds of people visiting the area caused some disturbance. Species like Ringed Plover and Little Tern, which prefer the sandy beaches with none or only low vegetation, only bred on the outermost part of Skanörs Revlar, which is a protected and guarded bird sanctuary.

Göran Walinder & Lennart Karlsson,
Falsterbo fågelstation, Fyren,
230 11 Falsterbo



Teckningar: Peter Elfman